

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

Қазақстан Республикасы Конституциясы күніне арналған
«КОНСТИТУЦИЯ: ҚҰҚЫҚ ҮСТЕМДІЛІГІНІҢ, АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ МЕН
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ МЕМЛЕКЕТТІҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ІСКЕ АСЫРУ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ
29 тамыз 2018 жыл, Астана қ.

МАТЕРИАЛЫ
Международной научно-практической конференции
«КОНСТИТУЦИЯ: ВОПЛОЩЕНИЕ ЦЕННОСТЕЙ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА,
ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА И СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА»
посвященная Дню Конституции Республики Казахстан
29 августа 2018 года, г. Астана

MATERIALS
International scientific-practical conference
«THE CONSTITUTION: THE EMBODIMENT OF THE VALUES OF THE RULE
OF LAW, CIVIL SOCIETY, AND THE MODERN STATE»
Devoted to Constitution Day of the Republic of Kazakhstan
August 29, 2018, Astana

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

**Амандықова С.К., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В.,
Мукашева А.А., Сембекова Б.Р., Жуманова М.Х.**

Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне арналған «Конституция және қоғам мен мемлекеттің жаңғыруы» атты халықаралық ғылыми практикалық конференция материалдарының жинағы (29 тамыз 2018 жыл). Жалпы редакциясын басқарғандар: И.И. Рогов, А.О. Шәкіров, Е.Б.Сыздықов. – Астана: Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2018. – 394 б.

ISBN 978-9965-31-953-2

Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне арналған «Конституция және қоғам мен мемлекеттің жаңғыруы» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы қоғамды және мемлекетті жаңғыртудың теориялық және құқықтық аспектілері, азаматтық және қылмыстық-процессуалдық заңнаманы реформалау, сондай-ақ халықаралық стандарттарды енгізу, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер-мамандарға және кең қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

В Сборник материалов международной научно-практической конференции «Конституция и модернизация общества и государства», посвященной Дню Конституции Республики Казахстан, включены научные статьи по вопросам теоретико-правовых аспектов модернизации общества и государства, реформирования гражданского и уголовно-процессуального законодательства, а также имплементации норм международного права в действующее право РК. Сборник рассчитан на специалистов-юристов и широкий круг общественности. Все материалы опубликованы в изложении авторов.

The collected materials of international scientific-practical conference: «Constitution-the basis of dynamic and stable development of the society and the state», devoted to the Day of Constitution of Republic Kazakhstan the greetings and reports of leadership of state bodies of Kazakhstan, bodies of the constitutional control, ombudsmen, judges of the constitutional courts and correspondent bodies of the number of foreign countries, eminent home and foreign scientists –lawyers are included. The collected materials are designed for experts –lawyers and broad sections of the public. All the materials are published in the exposition of the authors.

**ISBN 978-9965-31-953-2
ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67.400.1**

©ЕНУ имени Л.Н.Гумилева, 2018

СОДЕРЖАНИЕ

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Marco Gregg	A Euro model for the tobin tax: the (tossible) impac to the new tax on the European Financial Market (and on the non eu investors)	9
Онгарбаев Е.А.	Об изменениях и дополнениях в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам религиозной деятельности и религиозных объединений	13
Тхабисимова Л.А.	О некоторых аспектах понимания конституционной ответственности в решениях конституционного суда Российской Федерации	17
Кванина В.В.	Конституционно-правовые основы отраслевых принципов предпринимательского права России и Казахстана	20
Букалерова Л.А. Остроушко А.В.	К вопросу о коррупции в системе образования в России	23

СЕКЦИЯ 1

ВОПЛОЩЕНИЕ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА И РАЗВИТИЕ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В ЦЕННОСТЯХ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА

Амандыкова С.К. Есентемирова А.М. Аничкин Е.С.	Некоторые проблемы и перспективы высшего образования в Казахстане	27
Абдрасулов Е.Б.	Конституционное право Российской Федерации и стран Центральной Азии: факторы общности	36
Нурпеисов Е.К.	Судебная власть и ее роль в обеспечении конституционной законности.	40
Капсалямова С.С. Абуов А.А.	Конституция и развитие гражданского общества в Казахстане	43
Амандыкова С.К. Калмаганбетова Д.Б.	Некоторые вопросы повышения правовой культуры государственных служащих Республики Казахстан	47
Кусаинова Л.И. Айтбай Ж. А.	Правовые основы положения политических партий в Республике Казахстан	51
Громова Е.А.	Правовое регулирование защиты прав потребителей финансовых услуг в Казахстан	54
Ибрагимов.Ж.И.	Государственно-частное партнерство в условиях цифровой реальности: сравнительно-правовой анализ законодательства России и Казахстана	60
Кусаинова Л.И. Смагулова А.С.	Конституция құқық үстемдігінің кепілі	63
Сарсенова С.Н.	Вопросы возрождения обычных правовых норм в современной системе гражданского права	68
Гезердава С.И.	Актуальные вопросы институциональных реформ области высшего образования Казахстана	72
	Конституционное измерение характеристик гражданского общества (сравнительно-правовой анализ)	76

Иванова Ж.Б.	Конституционно-правовая охрана объектов культурного наследия как воплощение традиционных духовно-нравственных ценностей народа	82
Спиридонова А.В.	Конституционный принцип свободы предпринимательской деятельности и его ограничение антимонопольным законодательством	84
Калмаганбетова Д.Б.	Правовое регулирование участия политических партий в выборном процессе Республики Казахстан	87
Хайрмуханмедов Н.И.	Егемендік ұғымының теориялық-құқықтық негіздері	90
Смағұлова А.С. Кусайнова Л.И. Смағұлов А.А. Османова Д.Б. Абдикаликов К.Б. Әлмұхамбетов Ж.Н.	Дәстүрлі құқықтағы ар-намысты қорғаудың өзіне тән ерекшеліктері	94
Жамбаев Е.С. Сапарбекова Б. Е.	Оценка современной системы высшего образования Республики Казахстан	98
Ибрагимов Ж.И. Бұлақбаев М.Б. Сәулен Нұржан	Казакстан Республикасындағы кәсіптік одақтар қызметінің конституциялық-құқықтық жағдайы	102
Жамбаев Е.С. Сапарбекова Б. Е.	Қоғамдық келісім және саяси тұрақтылық – конституциялық құндылықтың мазмұны және оны қамтамасыз ету құралдары.	105
Ибрагимов Ж.И. Бұлақбаев М.Б. Сәулен Нұржан	Есеп беруші мемлекетті қалыптастырудағы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық санасының ролі ролі	108
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстан Республикасында жоғарғы білім беру барысындағы өзекті мәселелер	114
Алимпиева Т.Г.	Еуропалық жоғары оқу орнынан кейінгі білім және ғылыми зерттеулер кеңістігінің ерекшелігі	116
Капсалямова С.С. Зейдин К.Б.	Конституционные основы общественного согласия и политической стабильности Республики Казахстан	123
Женисов С.К. Мысыр Олжас Сеилханов Ж.Д.	Омбудсмен институтының конституциялық-құқықтық негіздері	125
Мырзатаев Н.Д.	Ата заңымыз тарихи-мәдени мұра нысандарын қорғау, сақтау және пайдаланудағы негізгі қайнар көзі ретінде	129
Weisbekova G.K.	Экономикалық контрабанда: қоғамдық қауіптілігі және жауаптылық мәселелері	131
Нурутдинова А.Ж.	Цифрлы технологияларды енгізу процесіндегі жоғары білім беру жүйесін жетілдірудің кейбір мәселелері	134
Kussainov A.A.	The concretization of legal norms in court holding (theory and practice)	136
Наурызбаев Е.А. Глеубердина У.Т. Женисов С.К. Мысыр Олжас Смағұлова А.С. Кусайнова Л.И. Роза Өміртай	Проблемы совершенствования правовой охраны окружающей среды на военных и оборонных объектах Республики Казахстан	138
	Bologna process as a basis of transformation of higher education institutions in non-commercial joint stock companies (experience of the baltic states)	141
	Мемлекеттік басқару жүйесіндегі конституцияның маңыздылығы	144
	Конституциялық реформалар аясындағы мемлекеттік билік тармақтарының өкілеттіктері	148
	Договор личного найма в обычном праве	150
	Конституция – елдігіміздің айнасы	153

Бердыбаев Е.М.	Қоғамдағы құқықтық сананың қалыптасу бағыттары.	155
Махов А.Р	К вопросу о совершенствовании конституционной ответственности глав субъектов зарубежных федераций	157
Саулен Нуржан	Местные исполнительные органы власти Казахстана: организация, деятельность и полномочия	164
Бабаян Р.А.	Информационная безопасность как неотъемлемая часть системы национальной безопасности Российской Федерации на современном этапе	168
Мырзатаева Р.Д.	Бастауыш сынып оқушыларының тілдік сауаттылығы: әдістемедегі инновациялар	171
Ораз Рсай	Қазақстандағы әйел құқықтарының құқықтық теориялық аспектілері	174
Рябова Т. В	Правовые позиции органа судебного конституционного контроля Республики Армения	177
Нугыманов Е.	Конституция қоғамдық тұрақтылықты сақтау мен нығайтуының кепілі	179
Сапарбекова Б. Мырзатаев Н.Д. Гастаев Н.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресудің әлімдік тәжірибесі	181
Цой К.Р.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың шетелдік тәжірибесі	187
Цой К.Р.	Анализ законодательства в сфере образования для детей с особыми образовательными потребностями	189
Макоев Т.В.	Конституционные основы многопартийности в современной России	194
Садуақасов А.А	Мемлекеттік билік бөлінісінің принциптері және қр-ның конституциясына бектілуі	197
Зейнелгаби Адиль Омарова Э.Б.	Правовое регулирование вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	199

СЕКЦИЯ 2 КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВООТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ЧЕТВЕРТОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ

Өмірзақов П.Қ	Корпоративтік құқықтың дамуының конституциялық негіздері	203
Абдирайымова А. докторант	К вопросу о государственном регулировании продовольственной безопасности в Республике Казахстан	205
Бексултанова Р.Т., Калтаева А.Т. Жаркенова С.Б.	Доступ к правосудию как принцип правового государства	209
Жусипова Б.А., Омарова Э.Б. Нурғалиева Е.Н.	Некоторые актуальные вопросы совершенствования трудового законодательства Республики Казахстан	212
Нурмагамбетов А.М.	Еуразиялық Экономикалық Одақ мүше елдердің жер қатынастары субъектілерінің құқықтық жағдайы	218
Нурмагамбетов А.М.	Правовая защита социально-уязвимых слоев населения	221
Нурмагамбетов А.М.	Некоторые вопросы становления конституционализма в Республике Казахстан	225
Нурмагамбетов А.М.	О некоторых новеллах современного трудового законодательства Республики Казахстан	228
Нурмагамбетов А.М.	О предмете международного трудового права	231
Нурмагамбетов А.А.	Добросовестность, разумность и справедливость	235

докторант Омарова Э.Б., Бердиярова Ж.С. Омарова Э.Б., Жусипова Б.А. Палымбетов Н.Ш. докторант Хасенов М.Х.	как оценочные понятия гражданского права Охрана труда по действующему трудовому законодательству Конституционно правовые основы Жұмыспен қамтудың типтік емес нысандарының заңды мәні Влияние новых технологий на развитие гражданского права: вызовы XXI века	239 242 246
Марат Н.М.	Қазақстан Республикасында концессиялық қатынастардың құқықтық реттелуі	252
Карибаева А.К.	Основные направления определения гражданско-правовой ответственности за коррупционные правонарушения в Республике Казахстан	258
Кожаметова С.Г.	Особенности правового статуса различных видов субъектов предпринимательства	262
Сақтағанова И.С., Аябековам.Н.	Мүмкіндігі шектеулі адамдардың қол жетімді ортадағы құқықтары: тәжірибелері, мәселелер және оны шешу жолдары	266
Абдраимов Е. Палымбетова М.	Апелляциялық сатыдағы соттың өкілеттігі Жерге меншік иелері мен жер пайдаланушылардың құқығын шектеудің құқықтық мәселелері	275 277
Сактаганова А.	Қазақстан Республикасының халықты әлеуметтік қорғау саясаты	280
Тоғжанова Ж.	Ювеналды әділет – кәмелетке толмағандар құқықтарын қорғау кепілі	283
Жүмекен Н.	Қазақстан Республикасындағы инвестициялық саясатты жүзеге асыру және қр заңнамасына сәйкес реттеу	285
Сактаганова А.	Медициналық сақтандыруды дамытудың шетелдік тәжірибесі - азаматтардың мүдделерін қорғаудың нысаны	288
Абдраимов Е. Сактаганова А.	Сот билігінің конституциялық негіздері Қазақстандағы арбитраж (аралық) соттың қалыптасуы және дамуы	291 294
Сақтағанова И.С., Аябекова М.Н. Темиржанова А., Жолимова А., Болатбекова И. Қожахметова Д.С.	Мүгедектердің құқықтарын қорғаудың халықаралық- құқықтық негіздері Правовой механизм защиты прав человека (на примере построения финансовых пирамид)	298 305
Сақтағанова И.С., Жанжігітова Ж.А. Марленқызы А.	Совершенствование правовых механизмов ипотечного кредитования в Республике Казахстан Жаңа заманғы экономикалық қоғамдағы отбасылық бизнесті дамытудың кейбір мәселелері Атқарушылық іс жүргізу құқықтық институтының дамуы және келешегі	308 314 318
Айбасов А. Аманғалиева А.	Сақтандырудың даму тарихы Шет мемлекеттердегі баламалы немесе аналогиялық құқықтық институттар	325 331
Калтаева А.Т.	Конституция-қоғам мен мемлекет дамуының динамикалық және тұрақты негізі	338

**СЕКЦИЯ 3
ВОПЛОЩЕНИЕ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УГОЛОВНОЙ ПОЛИТИКЕ**

РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Ахпанов А.Н., Келигова Х.Ю.	Ошибки в свидетельских показаниях	341
Ахпанов А.Н., Турсын А.М.	Вопросы обеспечения электронного перевода В современном уголовном процессе	345
Скаков А.Б.	Обеспечение прав испытуемых в условиях пробации	349
Сембекова Б.Р.	Антикриминальная безопасность личности в системе противодействия терроризму и экстремизму	355
Канаев А. С Амиргалиев А.А.	О некоторых вопросах контрразведывательной деятельности в Республике Казахстан	358
Дук Ю.И.	Соблюдение принципов верховенства права в борьбе с региональной преступностью.	362
Кабакова О.В.	Конституционные обязанности молодежи Российской Федерации как воплощение верховенства права в условиях построения гражданского общества	364
Баймолдина С. М.	Уголовная ответственность за преступления, совершаемые в информационных системах в Республике Казахстан	369
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Халықаралық деңгейде және шетелдерде	372
Ашимова Э. А.	Жасөспірімдерді өзін - өзі өлтіруге дейін жеткізуге итермелейтін себептер	376
Ашимова Э. А., Абулкаирова А. М. Даурембеков Е.К.	Пайдакүнемдік қылмыстарының алдын алу шаралары	382
	Правовые аспекты избрания меры пресечения в виде содержания под стражей в отношении женщин подозреваемых и обвиняемых в акте терроризма	385
Балгынтаев А.О., Енсебаева А.Р. Досанов М.У.	Вопросы социального обеспечения судей	389
	О вопросах совершенствования Казахстанского уголовного законодательства по борьбе с мошенничеством	391
Салпеков А. С.	Правовые гарантии и проблемы обеспечения независимости судей в Республике Казахстан	394
Сеилханов Ж.Д.	Экономикалық контрабанда: қоғамдық қауіптілігі және жауаптылық мәселелері	398
Тулепенов Ж. К. Кубенова Ш.А.	Қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір негіздері	400
	Уголовная ответственность за вовлечение совершеннолетних в совершение уголовных правонарушений в Республике Казахстан	404
Бегеев Т. Б.	Особенности проявления экстремизма и терроризма в обществе	407
Аширбекова К. Б. Дуисова А.М.	Систематизация судебного приговора	411
	Права и свободы человека в Казахстане, как система ценностей правового государства	413
Кулбаева М. М.	Понятие и эффективность уголовно-правового воздействия на врачебную ошибку	418

СЕКЦИЯ 4

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Сарсембаев М.А.	Казахстанские и международные суды в решении международно-правовых проблем (на примере проблем международного транспорта и транзита)	422
------------------------	--	-----

Тлепина Ш.В.	Периодизация истории международного права	425
Акпарова Р. Н.	Международные стандарты и законодательство Республики Казахстан о правовом значении актов органов уголовного преследования и судов иностранных государств	431
Алпысбаева Ю. А.	Актуальные проблемы обеспечения свободы передвижения товаров в рамках евразийского экономического союза	441
Алшинбаев И. Ф.	Международно-правовое регулирование биологической безопасности на космических объектах	443
Есенбаева Г. С.	Международно-правовые проблемы режима контроля за ракетными технологиями	446
Жаксыгельдинов Л. Д.	Определение правосубъектности транснациональных корпораций в теории международного права	449
Жунусбекова А. Ж.	Халықаралық құқықтағы халықаралық шарттардың маңыздылығы	452
Искакова Ж. Т.	Еаэс и вто: взаимодействие двух правопорядков	456
Кабакова О.В	Конституционные обязанности молодежи Российской Федерации как воплощение верховенства права в условиях построения гражданского общества	458
Қаражан Б. С.	Международно-правовое сотрудничество стран центральной азии в условиях региональной интеграции	463
Костяная Ю. С.	Конституционное право человека и гражданина на информацию в Республике Казахстан.	466
Сатова А. С	Энергетическое сотрудничество в рамках еаэс как инструмент глобализации.	468
Сарсембаев М.А.	Проблемы транзита В Казахстанском законодательстве и международном праве	470
Сейдеш Б. Б.	Конституция – мемлекеттің тұрақтылығы мен ұлттық құндылықтарды сақтау кепілі ретінде	475
Сулейманова И. И.	Халықаралық құқық принциптері мен нормаларына сәйкес қылмыстық заңнаманы дамыту жолдары	483
Панов С.К.	Универсальный периодический обзор как уникальный механизм универсальной правозащитной системы	485
Хамидулина М. Б.	Вопросы международно-правовой защиты авторских и смежных прав	487
Шналина А. А.	Техническое регулирование как механизм защиты потребителей. Безопасность игрушек.	491
Sartayev A.K.	“Kazakhstan in the age of independence (some problems of international treaties realization)”	493

Мұндай жағдайда Конституцияның тікелей әрекет ететін күші бар екенін білеміз. Бірақ, қазақстандық құқық қолдану және сот тәжірибесінде Конституцияның нормаларына тікелей сілтеме жасап шешім шығару жоқтың қасы екенін ескерсек, ереуілге шығу құқы тек декларативтік нормаға айналғанын аңғармау мүмкін емес.

Шыныменен, 1990 жылдары шахтерлер тарапынан орын алған ереуілдерден басқа соңғы жылдары орын алған және заңдық тұрғыда шешімін тапқан ұжымдық еңбек дауларын көргеніміз бар ма? Неліктен билік органдары кәсіптік одақтардың, жұмыскерлердің құқықтарын шектейді? Әлеуметтік-экономикалық талаптардың саяси дауға айналып кетуінен сескенеді ме? Ондай қауіп әрине болады. Дегенімен, ұлттық қауіпсіздік, қоғамдық тәртіп, саяси тұрақтылықтың бұзылмауын көздей отырып, негізгі демократиялық құқықтар мен мүмкіндіктерге шектеу қойған дұрыс емес деп ойлаймыз. Қазақстан Республикасы өзінің Ата заңында демократиялық мемлекет деп жарияланған. Демократиялық дамудан ауытқушылық орын алған жағдайда экономикалық және саяси тұрғыдан алға басу екіталай жағдай.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы, 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды.
2. Назарбаев Н.Ә. Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 кадам. – Астана, 10 шілде 2012 жыл.
3. Костина Н.И. Государство и профсоюзы в зарубежных странах / https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=1092
4. Кәсіптік одақтар туралы. Қазақстан Республикасының Заңы 2014 жылғы 27 маусымдағы № 211-V ҚРЗ.
5. Қазақстан Республикасының Еңбек Кодексі, 2015 жылғы 23 қарашадағы № 414-V ҚРЗ.
6. Қазақстан Республикасының Еңбек кодексі. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 15 мамырдағы N 251 Кодексі. Күші жойылды.

ҚОҒАМДЫҚ КЕЛІСІМ ЖӘНЕ САЯСИ ТҰРАҚТЫЛЫҚ – КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТЫҢ МАЗМҰНЫ ЖӘНЕ ОНЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ҚҰРАЛДАРЫ.

з.ғ.к. Жамбаев Е.С., Сапарбекова Б. Е.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

«Республика қызметінің түбегейлі принциптері: қоғамдық татулық пен саяси тұрақтылық» ҚР Конституциясы 1-бап.

Еліміз тәуелсіздігін жаңғыртқаннан кейін мемлекеттілігін қалыптастыру жолында, егемендігін нығайтуда қоғамдық келісім мен саяси тұрақтылықты берік орнатуға ұмтылуда. Бұл өз тұрғысында қоғам арасында демократияның кең өріс алуына, құқықтық сана мен мәдениеттің, мінез-құлықтың дұрыс дамуына, жеке адам мен биліктің арасында өзара тұрақты байланыстың күшеюіне септігін тигізбек. Қоғамдық келісім халықтың бейбіт өмір сүруінің кепілі екенін тарихи оқиғалар көрсетті. Мысалы 1991-1995 жылдардағы экономикалық дағдарыс ұлтаралық қақтығыстардың қауіпін тудырды. Бұған басты себеп болған экономикалық құлдырау, қаржы дағдарысы, завод, өндіріс орындарының жабылуы, жаппай жұмыссыздықтың белең алуы еді. Оған қоса Ресей ақшасы құнсызданып, оның әсері тікелей біздің халықтың жағдайын одан әрі шиеленістіріп жіберді. Осы тұста Елбасы көрегенділік танытып, елді сабырлыққа шақырды, халықпен өзі кездесіп, экономиканы тұрақтандыру үшін ең алдымен ұлтаралық келісімнің қажет екенін айтты. Осыдан бастап елде айтулы өзгерістер орын алып халықтың тұрмыс жағдайы жақсара бастады. Мұндай жетістікке жетуімізге ең бірінші себеп қоғамдық келісімнің, ел ішіндегі татулықтың болуы, Елбасының халықты дұрыс жолға бағыттауы.

Жалпы, Н.Ә. Назарбаев қашанда елдің тұрақты дамуы үшін әр жолдауында басты назарға қоғамдық келісімнің болуын көздейді. Ал, теориялық тұрғыда қоғамдық келісім деген ұғымға қандай түсінік бере аламыз?!

Әйгілі француз философы, ағарту дәуірінің ойшылы Жан-Жак Руссо өзінің «Қоғамдық келісім туралы» атты еңбегінде «қоғамдық келісім – бұл саяси шешімдерді қабылдау процессіне әр жеке адамның қатысуы» деген анықтама берген. Сайып келгенде, біздің елде

осы теорияны орнықтыруға бірнеше шаралар, Конституциялық заңдар мен нормативтік құқықтық актілер қабылданған. Мысалы үшін 1995 жылы 28 қыркүйекте қабылданған «Қазақстан Республикасындағы Сайлау туралы» Конституциялық Заңында ҚР азаматы болып табылатындар үшін «Республика Президентін, Парламенті Мәжілісінің және мәслихаттарының депутаттарын, өзге де жергілікті өзін-өзі басқару органдарының мүшелерін сайлау құқығы берілген. Сондай-ақ саяси билікке тікелей ықпалын тигізе алатын қоғамдық ұйымдар мен саяси партияларға да белгіленген нормада құрылып, өз бағдарламаларын жүзеге асыруға, саяси көзқарасын білдіруге толық құқығы бар. Алайда, қазіргі таңда осындай мүмкіншіліктердің барына қарамастан, қазақстандықтар арасынан елде болып жатқан өзгерістерге, саяси билікке араласуға белсенділігінің аса жоғары еместігін байқауға болады. Мұндай процесстердің толыққанды жүзеге асуы қоғамдық сананың өсуі мен уақыттың еншісінде деген ой келеді кейде.

Менің пікірімше, шынында да қазақ жерінде өмір сүріп жатқан әрбір қазақстандық мейлі ол қазақ, мейлі ол басқа ұлт болсын өзінің осы елдің азаматы екендігін, өз ұлтының болашағы екендігін сезінгенде этносаралық келісім мен іс жүзіндегі саясаттұрақтылыққа қол жеткізуге болады. Этносаралық келісім қазақстандықтардың әрдайым бір-біріне деген жанашырлығын, қол ұшын беруін, достық қатынастарын көрсетеді. Ата Заңымыз «Біз, ортақ тарихи тағдыр біріктірген Қазақстан халқы» деген сөздерден басталады. Қазіргі таңда әлем елдері Қазақстан халқын тең құқылы егеменді елдің ерікті азаматтары және этникалық, мәдени ерекшеліктеріне қарамастан ұымдасқан қоғамдастық ретінде тануда.

Біздің Конституциямызда әлемнің ешбір елінде кездеспейтін заңи тұрғыдан туған бір идея бар, ол 1-бап бойынша «Республика қызметінің түбегейлі принциптері қоғамдық татулық пен саяси тұрақтылық». Бұл алға қойған мақсаттарымызды анық көрсетіп, болашаққа нық сеніммен аяқ басуымызға ықпалын тигізіп отыр.

Қоғамдық келісім тікелей саяси тұрақтылық ұғымына әсер етеді. Ол қалай?! Саяси тұрақтылық – бұл билік құрылымдары қызметінің айқындылығында, легитимділігінде көрінетін, күнделікті саяси қатынастарда қоғамдық тәртіп ретінде орындалуы тиіс мемлекеттік құндылықтар мен оларды жүзеге асыру құралдарының бір екенін танытатын байланыстар жүйесі үстем болатын әлеуметтік дамудың бірмаңызды механизмі ретінде түсініледі. Экономикалық, рухани даму мен тәртіптілік өмір арнасында қатар жүруі үшін билеуші тараптан келешекке сеніммен көз тігетін нақты қадамдары белгіленген қандай да бір жоба я бағдарлама қажет. Ал олар халықтың мүмкіндіктеріне, мәдениетіне, психологиялық әсеріне, әлеуметтік ой-санасына негізделіп жасалуы тиіс. Мұндай алғышарттары жоқ немесе ескерілмеген, өзге елдердің даму жолына сүйеніп, жай ғана көшіріп орнатуға әрекет жасауы күтпеген күйреуге, қоғамдық бүлінушілікке әкеп соғуы ықтимал. Бұл одан әрі қарай халықтың мұрат-мақсаттарына деген сенімі жоғалады.

Дәл бүгінгі күнде түрлі себептердің нәтижесінде дүниенің түкпір-түкпірінде саяси тұрақсыздық орын алған. Мәселен, егер қазіркертаны ашып, онда соғыс болып жатқан елдерді қызыл түспен белгілеп шықсақ, ғаламның жартысы қанды бояуға айналары сөзсіз. Бүгінде бәрімізге мәлім, дүниенің астаң-кестені шығуда. Ұлы державалардың геосаясат ойыны шарықтау шегінен асып, қаншама адамның өмірін жайпап, дамуына тосқауыл болып отыр. Украинаны айтар болсақ, кейбір шетелдік басылымдарда келтірілген деректер бойынша, Украинадағы әскери қақтығыс кезінің бес айында Ресей АҚШ-тың Иракпен соғысындағы 12 жылда қаза болған әскерлерімен бірдей жауынгерінен айрылса, РФ-ның КСРО-ның Ауғанстан жеріндегі 9-жылда құрбан болған үштен бір бөлігімен тең келетіндей адамы өлген екен. Қысқасы, «Украинадағы қарулы қақтығыстың зардабы Ауғанстан жеріндегі соғыс қасіретімен бірдей соғыс. Бұл енді жай шиеленіс емес» дейді сарапшылар. Соңғы ақпарат бойынша (қыркүйек айы) Украина экономикасына 620 миллион доллар шығын келген екен, яғни күніне 6 миллион доллар. Сонымен қатар соғыс жүріп жатқан елдерге араб елдері (Мысыр, Сирия, Ирак, Йемен, БАӘ мен Иран, Алжир, Марокко, т.б.) Түркиядағы күрдтер көтерілісі, Африкадағы этникалық жанжалдар тағысын тағы. Бұл

аймақтардағы саяси тұрақсыздық себептері әрі түрлі: жер дауы, азаматтық соғыс, тәуелсіздік үшін күрес, билікке наразылық, жікшілдік, т.б.

Есімізде болса, 2010 жылы Қазақстан тарихы үшін маңызды белестердің бірі Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымына (ЕҚЫҰ) – Еуропада, Орталық Азияда және Солтүстік Америкада орналасқан 56 елдің басын біріктіретін ірі аймақтық ұйымға төрағалық етуі болды. «Еліміздің ЕҚЫҰ-дағы төрағалығының ұраны латынның төрт «Т» әрпі болды: сенім (trust), дәстүр (tradition), транспаренттілік (transparency) және төзімділік (tolerance). Сенім – халықаралық қатынастардағы басты ресурс. Елдер арасындағы өзара сенімге құрылған қарым-қатынас пен ұдайы үнқатысып отыру ұжымдық қауіпсіздіктің заманауи жүйесінің негізін құрайды. Дәстүр Қазақстанның ЕҚЫҰ-ның іргелі қағидаттары мен құндылықтарына адалдығын айшықтайды. Транспаренттілік мейлінше ашықтықты, «қосарланған стандарттың» және «жіктеу шектерінің» жоқтығын, сонымен қатар қауіпсіздік саласында басты назарды сындарлы ынтымақтастыққа бағыттауды аңдатады. Төзімділік – бұл мәдениеттер және өркениеттер арасындағы диалогтың барған сайын артып отырған маңызын түйсіну». Аталған іс-шараның басты мазмұны Елбасының бастамасымен Еуро-атлантикалық және Еуразиялық кеңістіктегі қауіпсіздікті қамтамасыз етудің жаңа парадигмасына көшу, қоғамдық келісім мен саяси тұрақтылық төңірегінде өтті. Кездесу соңы Астана декларациясының қабылдануымен, орын алып отырған қақтығыстарды реттеуде күш-жігерді артыруға, адам құқықтарын қорғауға, заңның үстемдігін қамтамасыз етуге қол қоюмен аяқталған болатын.

Мен өз кезегімде конституциялық құндылығымыз болып отырған қоғамдық келісім мен саяси тұрақтылықты қамтамасыз етудің басты жеті құралын атап өтсем деймін. Біріншіден, саяси өмірді демократияландыру – бейбіт заманда тұрақты дамудың бірден-бір таптырмас көзі. Мұнда сөз бостандығы, БАҚ ақпарат таратуда үстемділігі, азаматтық қоғамның жоғарылығы, саяси партиялар мен қоғамдық ұйымдардың өзара байланысын жетілдіру мәселелері кіреді. Екіншіден, қабылданатын реформалардың тиімділігі, халықтың әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктеріне сай құрылуы. Осы тұрғыда Елбасының «Қазақстан – 2020» атты халыққа Жолдауын айтсақ болады. Онда Ол атқарушы билік органдарына тапсырма бере отырып, азаматтардың материалдық тұрмысына, білім беру, денсаулық сақтау мәселелеріне баса назар аударды. Үшіншіден, қоғамда нарықтық экономиканы, бәсекелестікті дамыту, тауар сапасын нығайтып, отандық өнім пайдалануға барынша өту, индустриялық-инновациялық өндірісті дамыту. Бұл қазақстандықтарды отансүйгіштікке баулу мен жетелеуге де себеп болмақ. Төртіншіден, саяси мәдениеттің деңгейін көтеру. Модернизация қашанда толеранттылық пен құқықтық санасы жоғары ұрпақты қажет етеді. Бесінші фактор, ҚР заңнамаларында жазаның түрін қатайту. Әсіресе, қоғамдық келісім мен саяси тұрақтылыққа кесірін тигізіп, түрлі қақтығыстарға себепші болғандарды қатаң жазалау. Ол ел тыныштығын, мемлекеттің мызғымастығына қастандық жасаумен тең. Алтыншыдан, этносаралық қақтығыстарды болдырмауға, оның алдын алу шараларын, яғни тәрбие сағаттарын өткізу, әр түрлі ұлттардың өзара достық қатынастарын дамыту жолдарын қарастыру. Жетіншіден, ел басшысының тұлғалық ерекшеліктері. Себебі, тек елі сүйген, елі сенген лидер ғана қоғамдық келісімді орнатып, жан-жақтан төнген қарама-қайшылықты татулыққа шақырып, бір шаңырақтың астына біріктіре алады.

Сөзімді қорытындылай келе айтарым, жалпы қоғамдық келісімнің әрдайым биік тұруы ешкімге ешқандай да тигізетін зияны жоқ, себебі жаһандану дәуірінде оның тек пайдалы, тиімді жағы ғана көрінеді. Қоғамдық келісімді нығайту жолында барлық атқарылуы тиіс істер дұрыс жүзеге асса, ол ең алдымен халықтың бейбіт заманда бай да, бақуатты өмір сүруіне жол ашар еді. Ал, біз, жастар, өз тарапымыздан ел ішіндегі бейбітшілік пен ұлтаралық достықты насихаттап, мақтан етсек, Қазақстанның мерейі тасып, Отанымыздың келешегі кемел, болашағы жарқын болмақ.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жыл 30 тамыз
<http://adilet2an.kz/kaz/docs/K950001000> (жүгінген күні 10.01.2018)
2. «Қазақстан Республикасындағы сайлау туралы» ҚР Конституциялық Заңы 1995 жылғы 28 қыркүйектегі N 2464 Конституциялық заңы.
3. Астанадағы ЕҚЫҰ саммиті www.akorda.kz
4. «Қоғамдық келісім туралы», Жан-Жак Руссо kk.m.wikipedia.org
5. Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі стратегиялық даму жоспары туралы ҚР Президентінің 2010 жыл 1 ақпандағы Жарлығы

ЕСЕП БЕРУШІ МЕМЛЕКЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ РЕФОРМАЛАРДЫҢ РӨЛІ

Ибрагимов Жамаладен Ибраһимұлы

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің мемлекет және құқық теориясы мен тарихы, конституциялық құқық кафедрасының профессор міндетін атқарушы, з. г. д.

Бұлақбаев Манас Бейсенбекұлы

«Құқықтану» мамандығының 2 курс магистранты

Қандай қоғам болмасын ең алдымен өзінің азаматтары үшін есеп беретін мемлекетті құруға талпыныс жасайды. Өйткені мемлекет адам үшін қызмет жасау керек. Осындай ұстанымға қол жеткізу үшін мемлекеттің құқықтық жүйесінің жаңа заман қажеттілігіне сәйкес болуы қажет. Жаһандық сын-қатерлерге жауап беру үшін қазақ елінің Ата заңына бірнеше өзгерістер енгізілді. Әрбір өзгерістің негізгі басымдықтары адам және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғауға бағытталды. Қазақстан Республикасында есеп беруші мемлекеттің қалыптасу барысы еліміздің ұлттық заңнамасын жетілдіруді қажет етеді. Осы орайда конституциялық-құқықтық реформалардың жүргізілу барысын жүйелі түрде ғылыми тұрғыда талдау өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Қазақ еліндегі бүгінгі таңдағы жаңғыртулар қоғамның тұрақтылығын күшейтуге және азаматтардың құқықтық мәдениетін саналы түрде жетілдіруге бағытталып отыр. Мемлекеттегі экономикалық, саяси, рухани жаңғыртулар құқықтық сананы одан әрі дамытуды қажет етеді. Бүгінгі таңда құқық қорғау жүйесін төртінші өнеркәсіп революция ауқымында жетілдіру үрдісі жүріп жатыр.

Қазақстан Республикасының Конституциясына кезекті 2017 жылғы 10 наурызда өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы заңды қабылдау Қазақстан қоғамын демократияландыру процесінде қарышты бір қадам болды. Реформалар жүргізу шешім қабылдаудың арнайы жасақталған тетігінің болуын, әлеуметтік топтар арасында келісімге қол жеткізудің саяси-құқықтық технологияларын талап етеді. Біздің қоғамда қалыптасқан ерекшеліктерге орай, кең өкілеттіктерді жұмылдырған күшті атқарушы билік пен парламентке күзінетіндіктердің бөлініп берілуі билік тармақтарын қызметін жетілдіруге жасалған мүмкіндіктердің бірі. Батыс заңгерлерінің бірі Стивен Холмс: «Конституция мемлекетке реформалар жүргізуге байланысты қарама-қайшылықтар мен қиындықтарға қарсы тұруға мүмкіндік беруі тиіс» деп атап көрсетті [1, 55 б.].

Осы тұрғыда біздің қоғамдағы құқықтық жаңғыртулар Ата заңымызға өзгерістер енгізуден басталды. Еліміздің тәуелсіздігін қайта жаңғыртқан 27 жылдан бергі мемлекет органдарының жинақтаған тәжірибелері сараланып, шетелдердің де тәжірибелері салыстырылып қарастырылып келеді. Жалпы Парламентке, оның палаталарына, заң шығару қызметіне қатысты отандық зерттеулер біршама көп, ал тұтастай реформаға, оның ішінде есеп беруші мемлекетті қалыптастырудағы конституциялық-құқықтық реформаға қатысты зерттеулер аз жасалған деуге болады. Зерттеу еңбектерінде мемлекеттік органдардың жүйе ішіндегі дамуы сияқты мәселелері қарастырылған, ал реформадан кейінгі олардың тежемелік және тепе-теңдік қағидасы бойынша бір-бірімен бірлесіп жұмыс істеу мәселелеріне жете назар аударылмай келеді. Конституция мемлекеттің Негізгі Заңы мәртебесіне ие болғандықтан, оған енгізілетін өзгерістер қоғам өмірінің барлық салаларын түгелдей қамтиды.